

РОЗВИТОК УПРАВЛІНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ МАГІСТЕРСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ

DEVELOPMENT MANAGEMENT CULTURE HEADS OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN MASTER TRAINING CONTENT

У статті наведено результати аналізу й порівняння наукових підходів до вивчення проблеми виховання естетичного смаку в майбутніх учителів музичного мистецтва в Україні та Китаї. Зазначено, що естетичний смак є складовою естетичного виховання майбутніх учителів музики в закладах вищої освіти. З'ясовано, що музичне мистецтво позитивно впливає на виховання естетичного смаку вітчизняних і китайських студентів.

Ключові слова: естетична культура, майбутні вчителі, музика, мистецтво, процес виховання студентів, заклад вищої освіти.

В статті приведені результати аналізу й порівняння наукових підходів до вивчення проблеми виховання естетичного смаку в майбутніх учителів музичного мистецтва в Україні та Китаї. Отримано, що естетичний смак є складовою естетичного виховання майбутніх учителів музики в закладах вищої освіти. З'ясовано, що музичне мистецтво позитивно впливає на виховання естетичного смаку вітчизняних і китайських студентів.

Выяснено, что музыкальное искусство положительно влияет на воспитание эстетического вкуса отечественных и китайских студентов.

Ключевые слова: эстетическая культура, будущие учителя, музыка, искусство, процесс воспитания студентов, учреждение высшего образования.

The article presents the results of the analysis and comparison of scientific approaches to the study of the problem of aesthetic taste education in future Music teachers in Ukraine and China. It is noted that aesthetic taste is an integral part of the aesthetic education of future Music teachers in higher education institutions. It has been found that musical art positively influences the education of aesthetic taste of domestic and Chinese students.

Key words: aesthetic culture, future teachers, Music, art, process of education of students, institution of higher education.

УДК 373.21

Бабенко Т.В.,

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки
та менеджменту освіти
Центральноукраїнського державного
педагогічного університету імені
Володимира Винниченка

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Теорія і практика освітнього менеджменту доводить, що успішна діяльність закладу освіти значною мірою залежить від професійності його керівника. Тенденції й орієнтири становлення та розвитку нової системи української освіти, суттєві зміни в педагогічній теорії і практиці висувають перед керівниками закладів освіти нові завдання. Сучасний керівник закладу освіти повинен бути менеджером нового покоління, із сучасним управлінським світоглядом, який здатен професійно забезпечувати стабільне функціонування та розвиток закладів освіти, високу якість надання освітніх послуг, раціонально управляти ресурсами установи, вміти приймати й реалізовувати управлінські рішення в тому числі в складних і непередбачуваних умовах у конкурентному освітньому середовищі. Водночас вивчення теорії та практики підготовки керівних кадрів освіти дало змогу виявити суперечності між вимогами до рівня управлінської культури сучасного керівника закладу освіти та недостатнім рівнем її сформованості; між бажаним рівнем розвитку управлінської культури й недостатньою спрямованістю освітнього процесу на її формування; між потребами в саморозвитку управлінської культури в майбутніх керівників і рівнем організаційно-педагогічного забезпечення її формування в процесі магістерської підготовки.

Саме ці положення актуалізують дослідження проблеми формування управлінської культури майбутніх керівників закладів освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Розробленню проблеми теорії управління освітою, аналізу особистості й діяльності керівника школи присвячені дослідження І. Батракової, Ю. Васильєва, М. Кондракова, В. Кричевського, В. Куценко, В. Лазарєва, О. Лебедева, В. Максимової, А. Моїсеєва, А. Орлова, П. Третьякова, К. Ушакова, Р. Шакурової, Є. Ямбурга та інших.

Дослідження управлінської культури висвітлено в наукових працях Л. Васильченко, В. Гладкова, Л. Даниленко, І. Жерносека, Г. Єльникової, Л. Калініної, С. Королюк, М. Лапшина, В. Маслової, В. Мельника, П. Мілютіна, Н. Островерхова, Є. Павлютенкова й інших. Разом із тим у науково-педагогічній літературі накопичено значний досвід дослідження особливостей формування професійної та педагогічної культури. Це насамперед праці Є. Бондаревської, І. Зязюна, О. Гармаша, І. Ісаєва, В. Сластьоніна та інших.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість праць, присвячених різним аспектам формування управлінської культури, проблема розвитку управлінської культури майбутнього керівника закладу освіти в процесі магістерської підготовки недостатньо розкрито й потребує дослідження.

Тому **метою статті** є з'ясувати зміст поняття «управлінська культура керівника закладу освіти» й обґрунтувати її розвиток у процесі магістерської підготовки.

Виклад основного матеріалу. Професійна підготовка майбутніх керівників закладів освіти здійснюється під час навчання на другому магістерському рівні вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент», освітньо-професійної програми «Управління навчальним закладом». Метою освітньо-професійної програми є формування управлінців освітньої сфери з новим перспективним способом мислення, здатних використовувати сучасні концепції методи, інструментарій менеджменту та здійснювати управління розвитком організації в конкурентному освітньому середовищі. Одним із важливих завдань професійної підготовки майбутніх керівників у сфері освіти ми вбачаємо розвиток їхньої управлінської культури. Тому вважаємо за необхідне з'ясувати зміст цього поняття.

Зміст управлінської культури керівника закладу освіти детермінований як загальнокультурним розвитком особистості, так і вимогами професійної діяльності. Управлінська культура керівників саме навчальних закладів має певні особливі характеристики та розглядається з огляду на певну специфіку їх роботи. Так, В. Сластьонін вважає, що управлінська культура людей, зайнятих у сфері освіти, є частиною їхньої професійно-педагогічної культури [10].

При цьому ми спираємося на визначення сутності й змісту професійно-педагогічної культури в роботах В. Сластьоніна [10] та І. Ісаєва [5], де цей феномен розглядається як складне системне утворення, що являє собою впорядковану сукупність загальнолюдських ідей, професійно-ціннісних орієнтацій і якостей особистості, універсальних способів пізнання й гуманістичної технології педагогічної діяльності.

Такий підхід, на нашу думку, дає змогу, по-перше, розглядати управлінську культуру керівника закладу освіти як системне особистісне новоутворення та утворення в структурі професіоналізму керівника; по-друге, досліджувати її зміст та умови формування в контексті професійного становлення особистості майбутнього керівника; по-третє, передбачити задіяння в цьому процесі педагогічних методик і технологій.

Ми враховуємо думку В. Кравцова, що «професійна культура має об'єктивний вимір, що характеризує її як суму надбань, цінностей, установок, способів спілкування, традицій, ритуалів, досягнень науки, освіти, що, будучи створеними в процесі діяльності людей, через опредмечування відділилися від них і стали самостійними утвореннями зі специфічними зв'язками, та суб'єктивний, що виражається в особистісній інтеріоризації цих надбань та атрибутів» [6, с. 83].

Отже, управлінську культуру керівника навчального закладу теж доречно розглядати в об'єктивному вимірі як певну символічну реальність, яка уособлює сприйняття на рівні суспіль-

ної свідомості та свідомості представників професійної субкультури системи цінностей, установок, способів комунікації, традицій, ритуалів, знань, умінь, навичок, що в сукупності характеризують способи здійснення управлінської діяльності, їхні оціночні ставлення до неї.

Разом із тим професійна культура реалізується тільки через суб'єктний вияв, тобто є «складним інтегральним утворенням в цілісній структурі особистості фахівця, що ... може формуватися лише в контексті соціальної, суспільно-корисної діяльності» [6, с. 83].

Управлінська діяльність характеризується інтелектуальним характером, що виражається в її спрямованості на вироблення, прийняття і практичну реалізацію управлінських рішень, покликаних змінювати в бажаному напрямі стан і розвиток суспільних процесів, свідомість, поведінку й діяльність людей. Остання має бути здатною відображати соціальну дійсність і все, що відбувається в ній, розкривати наявні ресурси, засоби й резерви, знаходити оптимальні способи її вдосконалення та переведення на новий рівень.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови відзначено: «Управляти – спрямовувати діяльність, роботу кого-, чого-небудь; бути на чолі когось, чогось; керувати» [2].

М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоурі вважають: «Управління – це процес планування, організації, мотивації й контролю, необхідний для того, щоб сформулювати й досягти мети організації» [7, с. 220].

Управління як вид діяльності виникає тоді, коли виникає потреба в регулюванні діяльності. Для вдалого виконання управлінської діяльності керівнику навчального закладу необхідно володіти певними знаннями та вміннями, бути професіоналом, у цьому контексті володіти професією управлінця, керівника.

Ми погоджуємося, що управлінська культура – це знання та володіння теорією управління як важливої соціальної функції – свідомого і владного, із застосуванням новітніх досягнень культури організації, впливу як на окремих людей, так і на всю людську спільноту, що чиниться заради досягнення чітко визначеної конкретної мети [3, с. 41].

Важливою для дослідження є позиція Л. Васильченко, яка розглядає управлінську культуру керівника школи як цілісну властивість особистості, що має прояв у процесі професійної управлінської діяльності; характеризує особливості свідомості, поведінки, спілкування та управлінської діяльності керівника; забезпечує усвідомлення й культуродоцільність професійної діяльності; стимулює творчий розвиток керівника [1].

Ми виділяємо такі компоненти управлінської культури: аксіологічний, технологічний та особистісно-творчий.

Аксіологічний компонент управлінської культури керівника закладу освіти утворений сукупністю управлінсько-педагогічних цінностей, що мають значення й сенс у керівництві сучасною школою. У процесі управлінської діяльності керівник школи засвоює нові теорії та концепції управління, оволодіває вміннями й навичками, залежно від ступеня їх застосування в практичній діяльності вони оцінюються ним як більш або менш значущі, мають у цей момент більшу значимість для ефективного управління, знання, ідеї, концепції виступають як управлінсько-педагогічні цінності.

Технологічний компонент управлінської культури закладу освіти включає в себе способи та прийоми управління педагогічним процесом. Технологія внутрішньошкільного управління припускає вирішення специфічних педагогічних завдань. Вирішення цих завдань ґрунтується на вміннях керівника-менеджера в галузі педагогічного аналізу та планування, організації, контролю й регулювання педагогічного процесу. Рівень управлінської культури директора школи залежить від рівня оволодіння прийомами та способами вирішення зазначених типів завдань.

Особистісно-творчий компонент управлінської культури закладу освіти розкриває управління педагогічними системами як творчий акт. За всієї заданості алгоритмічності управління діяльність керівника школи є творчою. Освоюючи цінності й технології управління, керівник-менеджер перетворює, інтерпретує їх, що визначається як особистісними особливостями керівника, так й особливостями об'єкта управління. Стає очевидним, що управління педагогічними системами є сферою докладання та реалізації здібностей особистості. В управлінській діяльності директор школи самореалізується як особистість, як керівник, організатор і вихователь [9, с. 452].

Ми погоджуємося з думкою Г. Єльнікової, що поняття «культура управлінської праці» включає такі різновиди культури: загальна, або загальнолюдська, культура, культура політична, правова, естетична, педагогічна з її багатьма відтінками залежно від типу і специфіки навчального закладу [4, с. 2.]

У дослідженнях проблем управлінської культури І. Прокопенко формулює взаємозв'язок професійних цінностей керівника закладу освіти, видів його управлінської культури та її проявів. Зокрема, він виділяє такі види управлінської діяльності, як дипломатична, правова, адміністративна, організаційна, соціально-психологічна, інформаційна, педагогічна, економічна [8, с. 300–301].

Варто зазначити, що управлінська культура характеризує особистість керівника навчального закладу як кваліфікованого управлінця, здатного ефективно виконувати управлінську діяльність.

Керівник закладу освіти є менеджером, який формує відношення всередині та поза організа-

цією, орієнтує членів організації на досягнення цілей. Він щоденно приймає рішення, які ґрунтуються на особистих принципах і цінностях. Якщо особисті цінності нечіткі, менеджеру не вистачить досить твердих підстав для суджень, які в цьому випадку можуть сприйматися оточуючими як необґрунтовані. Сучасна концепція успішного управління орієнтована на такі цінності, як ефективність, реалізація потенціалу працівників і готовність, що зростає, до нововведень. Управлінці, які мають нечіткі основні принципи, або відступають від них, чи ґрунтуються на цінностях вчорашнього дня, не здатні здійснювати ефективне керівництво.

Активізувати розвиток управлінської культури в процесі професійної підготовки дає змогу посилення професійної спрямованості освітнього процесу, наближення навчальних завдань, які пропонуються студентам, до умов їхньої майбутньої професійної діяльності. Отже, проблеми формування управлінської культури, соціального й духовного розвитку студентів, розкриття їхнього творчого потенціалу мають стати засадничими в удосконаленні професійної підготовки та вихованні студентів.

Усе це зумовило розроблення дисципліни «Основи професійного становлення керівника закладу освіти», яка пропонується студентам-магістрантам освітньо-професійної програми «Управління навчальним закладом» спеціальностей 073 «Менеджмент галузі знань», 07 «Управління та адміністрування» другого (магістерського) рівня. Підготовка фахівців цієї спеціальності здійснюється з урахуванням оновлення законодавчої та нормативної бази освітньої галузі, тенденцій розвитку освіти в Україні, сучасних наукових досліджень у галузях педагогіки, психології, менеджменту, економіки, фінансів тощо, які становлять основу компетентнісної бази фахівців з менеджменту освіти.

Зазначена дисципліна розрахована на студентів, які вже здобули освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр» чи «спеціаліст», володіють достатнім рівнем професійної компетентності й готові до теоретичного осмислення проблем розвитку професійної культури та відпрацювання на цій основі власної стратегії професійного саморозвитку.

Основна мета дисципліни – актуалізація самовдосконалення, розвиток здатності до самооцінки власної професійної діяльності, готовності підвищувати власний професійний рівень. Вивчення дисципліни сприяє розвитку управлінської культури, підвищенню професійної компетентності майбутнього керівника навчального закладу, необхідних для оптимальної реалізації управлінських функцій і досягнення цільових параметрів розвитку навчального закладу.

Зміст дисципліни «Основи професійного становлення керівника навчального закладу» розкривається в таких темах:

– Зміст професійної діяльності керівника навчального закладу.

– Культурологічний підхід у професійному становленні керівника навчального закладу.

– Управлінська культура керівника навчального закладу.

– Компетентнісний підхід у професійному становленні керівника навчального закладу.

– Ділове спілкування як засіб ефективної управлінської діяльності.

– Імідж керівника навчального закладу.

– Особисті якості керівника закладу освіти та їх розвиток.

Вивчення дисципліни «Основи професійного становлення керівника навчального закладу» допоможе майбутнім керівникам оволодіти такими вміннями: на основі сформованого цілісного уявлення про зміст, теоретичні засади й умови становлення особистості керівника навчального закладу визначити вимоги до особистості керівника навчального закладу, співвідношення структури особистості керівника навчального закладу з вимогами до його професійної діяльності; обґрунтувати й визначити траєкторію власного особистісно-професійного розвитку; добирати методика ефективного розвитку професійної, управлінської, комунікативної культури, професійної та лідерської компетентності, формувати власну професійну позицію; використовувати технології формування власного привабливого іміджу й іміджу навчального закладу.

Вивчення дисципліни дасть змогу сформулювати в студентів – майбутніх керівників – цілісне уявлення про основні підходи до процесу професійного становлення, актуалізувати процес професійного самовдосконалення, виробити власну життєву позицію й обрати неповторний шлях у майбутній професійній діяльності.

Навчальний курс також покликаний активізувати особистісно-професійне становлення, актуалізувати саморозвиток професійної культури, ознайомити їх із методиками самодіагностики сформованості цього утворення. У процесі вивчення курсу студенти мають бути ознайомлені із цінностями управлінської культури, на їх основі сформувати засади ціннісних орієнтацій, мотиви професійної активності й спрямованості.

Зміст дисципліни, структурування навчального матеріалу розроблялися на основі таких принципів: професійної спрямованості, культуровідповідності, науковості, інтегративності, навчально-пізнавальної активності студентів, самостійності.

Матеріал курсу побудований так, щоб студент міг не лише засвоювати основні теоретичні положення, а й оволодіти певними практичними вміннями та навичками. Структура спецкурсу складається з лекційних і семінарських занять, творчих завдань, програми самостійної роботи, самоосвіти, самодіагностики, самовдосконалення.

Висновки. Підсумовуючи зазначене вище, можемо констатувати, що управлінську культуру керівника закладу освіти ми розуміємо як складник його загальної та професійної культури. Змістом управлінської культури керівника навчального закладу є знання принципів, методів, організаційних форм і технологічних прийомів управління освітнім закладом, що спрямовано на підвищення його ефективності, соціально й професійно зумовлену сукупність управлінсько-педагогічних цінностей, що мають значення й сенс у керівництві сучасним закладом освіти, механізми соціокультурної регуляції, особистісні здібності, якості й характеристики. Важливим завданням у підготовці керівника навчального закладу нової формації є розвиток його управлінської культури. Саме ці положення актуалізують вивчення студентами спеціальності 073 «Менеджмент (Управління навчальним закладом)» дисципліни «Основи професійного становлення керівника навчального закладу», яка активізує розвиток управлінської культури, підвищення професійної компетентності майбутнього керівника навчального закладу, необхідних для оптимальної реалізації управлінських функцій і досягнення цільових параметрів розвитку навчального закладу

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Васильченко Л.В. Управлінська культура і компетентність керівника. Харків: Основа, 2007. 112 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. на CD) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
3. Даниленко Л.І. Модернізація змісту, форм та методів управлінської діяльності директора загальноосвітньої школи: монографія. 2-е видання. Київ: Логос, 2002. 140 с.
4. Єльнікова Г.В. Культура управлінської праці керівника загальноосвітнього навчального закладу. *Управління школою*. 2004. № 35 (83). С. 2.
5. Исаев И.Ф. Профессионально-педагогическая культура преподавателя высшей школы: воспитательный аспект. Москва-Белгород: Везелица, 1992. 102 с.
6. Кравцов В.О. Теоретичні аспекти інтерпретації змісту професійної культури вчителя. *Наукові записки КДПУ. Серія «Педагогічні науки»*. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2004. Випуск 54. С. 81–85.
7. Мескон М., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента. Москва: Дело, 1993. 702 с.
8. Прокопенко І.А. Педагогіка та психологія формування творчої особистості: проблеми і пошук: збірник наукових праць. Запоріжжя, 2007. Випуск № 41. С. 300–3001.
9. Сластенин В.А. Формирование профессиональной культуры учителя. Москва: Прометей, 1993. 178 с.
10. Педагогіка: учебное пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В.А. Сластенин и др. Москва: Издательский центр «Академия», 2002. 576 с.